

Streszczenie dysertacji doktorskiej

Jakub Pieczara, Ludność miasta Wieliczki w latach 1591–1788. Studium historyczno-demograficzne górniczego miasta

promotor: prof. dr hab. Zdzisław Noga

promotor pomocniczy: dr Bartosz Ogórek

Zasadniczym celem pracy jest przedstawienie procesu rozwoju demograficznego ludności zamieszkującej Wieliczkę w ciągu blisko 200 lat, ze szczególnym uwzględnieniem drugiej połowy XVIII stulecia, w oparciu o źródła metrykalne i ewidencję ludności, czyli spis mieszkańców parafii św. Klemensa w Wieliczce z 1788 roku.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym podjęto badania nad małżeństwami zawieranymi w kościele św. Klemensa. Przedstawiono miejsca pochodzenia licznych migrantów. Na ich liczebność wpływał prawdopodobnie górniczy charakter miasta, umożliwiający podjęcie pracy w kopalni. W latach 1591–1625 40% osób stających przed ołtarzem w kościele św. Klemensa w Wieliczce pochodziło spoza parafii. Dowiedziono, że najbardziej popularnym dniem na zawarcie małżeństwa była niedziela, natomiast ustalenia dotyczące miesiąca różniły się ze względu na okres oraz stan cywilny nupturientów. Na przestrzeni blisko 200 lat najbardziej popularnym miesiącem, w którym udzielano ślubów, był luty. Kwestia ustalenia stanu cywilnego nupturientów była możliwa wyłącznie w ściśle określonych przypadkach – w metrykach często brakowało danych. Drugi rozdział poświęcono zagadnieniu chrztów udzielanych w Wieliczce. Surowe liczby zostały przedstawione zarówno w odcinkach rocznych, jak i dziesięcioletnich. Pozwoliło to na ustalenie konkretnych lat, w których liczba chrztów znacznie odbiegała od poznanego trendu. Jest to najbardziej zauważalne na przełomie lat 40. i 50. XVII wieku oraz w latach 30. i 40. XVIII wieku. Określono rozmiar odsetka urodzeń nieślubnych, który w zależności od okresu wynosił od 0 do 8% wszystkich ochrzczonych dzieci. Przedstawiono również rozkład imion nadawanych na chrztach – w mieście prym wiodły Katarzyna oraz Antoni. W trzecim rozdziale skupiono się na analizie ksiąg zmarłych. Podjęte zagadnienia zestawiono z wynikami otrzymanymi dla wsi wchodzących w skład parafii św. Klemensa, wykorzystując w ten sposób dane z terenów leżących wokół miasta. Umożliwiło to poznanie różnic sezonowości zgonów w ciągu roku, które wskazały na większy odsetek zgonów na wsi w okresie listopad–marzec, natomiast w pozostałych miesiącach przeważały zgony w mieście.

Ponadto poznanie struktury zgonów pozwoliło stwierdzić, że połowa dzieci, bez względu na płeć, nie dożywała 5. roku życia. Rozpoznano osiem miejsc, w których odbywały się pochówki zmarłych mieszkańców parafii. Następnie analizując status społeczny zmarłych i miejsce ich pochówku, można było wysnuć wniosek, które z nich były prawdopodobnie bardziej prestiżowe dla ludności miejskiej. Czwarty rozdział skupił się na strukturze ludności oraz gospodarstwach domowych miasta Wieliczki – podstawą była analiza spisu z 1788 roku. Ludność mieszkająca w mieście bez wątpienia była społeczeństwem rozwijającym się. W domach mieszkało najczęściej 6–7 osób, natomiast mediana wyniosła 9,5. W większości przypadków liczniejsza grupa osób mieszkających w jednym domu wchodziła w skład małych gospodarstw domowych, liczących średnio niespełna 5 osób (4,7). Ponad 80% gospodarstw było zamieszkiwanych przez 6 lub mniejszą liczbę mieszkańców. W mieście dominowały rodziny nuklearne, a gospodarzem był zwykle mężczyzna. Wyniki otrzymane w konkretnych podrozdziałach zostały zestawione z wynikami badań europejskich, a po ich analizie stwierdzono, że Wieliczka miała cechy miasta zachodnioeuropejskiego. Piąty rozdział skupił się na rozważaniach dotyczących rodzin i gospodarstw domowych w Wieliczce. Analiza demograficzna najmniejszej komórki społecznej posiada utarty szablon, który został wykorzystany w pracy. Wyniki badań pozwoliły poznać między innymi długość przerwy pomiędzy ślubem a urodzeniem pierwszym, która wynosiła średnio od 16 do 25 miesięcy. Przedstawiono współczynniki płodności małżeńskiej, które zmieniały się w zależności od wieku kobiety w momencie ślubu i czasu trwania małżeństwa. Współczynnik dzietności małżeńskiej wyniósł przeszło 8. Kwestia długości przerwy pomiędzy kolejnymi urodzeniami została opracowana w oparciu o wiek kobiet i liczbę dzieci. Przerwa wynosiła przeszło 2 lata, jednak zazwyczaj zauważalnie wzrastała podczas analizy roku urodzenia ostatniego potomka. Średni wiek kobiet podczas urodzenia pierwszego dziecka wyniósł w XVIII wieku 24,76 lat, natomiast ostatniego – 34,28 lat. Małżeństwo wielickie w tym okresie trwało średnio 13 lat. Przeanalizowano także zagadnienia związane z umieralnością kobiet i dzieci, a także podjęto zagadnienie mające wskazać różnice pomiędzy rodzinami bezdzietnymi a bezdzietnością kobiet w mieście. W efekcie ustalono, że w 1788 roku w 2,9% rodzin wielickich nie było, a także później nie pojawiło się dziecko.